

prof. dr.
Nevzat Tarhan

ÇAĞIN
VİCDANI

BEDİÜZZAMAN

(Bediüzzaman'ın Yol Haritası)

i y i k i k i t a p l a r v a r . . .

Telif Geliri
İDER VAKFI (İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı)'na
tahsis edilmiştir.

**ÇAĞIN VİCDANI
BEDİÜZZAMAN**

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

Din İncele Araştırma

TİMAŞ YAYINLARI | 5287
Din İnceleme Araştırma | 59
Nevzat Tarhan Kitaplığı | 32

YAYINA HAZIRLAYAN
İsmail Örgen

KAPAK TASARIMI
Yasin Çetin

İÇ TASARIM
Nur Kayaalp

1. BASKI
2012, Nesil Yayınları

2. BASKI
Temmuz 2021, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-3912-8

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No:5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
   timasyayinrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Meteksan Matbaacılık
Beytepe Köyü Yolu:3, 06800
Çankaya / Ankara
Tel: (0312) 266 41 50
Matbaa Sertifika No: 46519

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ÇAĞIN VİCDANI

BEDİÜZZAMAN

Prof. Dr. Nevzat Tarhan

PROF. DR. NEVZAT TARHAN

1952 yılında Merzifon'da doğan **Prof. Dr. Nevzat Tarhan**, 1969 yılında **Kuleli Askeri Lisesini**, 1975 yılında **İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesini** bitirdi. **GATA** stajı, Kıbrıs ve Bursa kıta hizmetinden sonra 1982 yılında **GATA'da** Psikiyatri Uzmanı oldu. Erzincan ve Çorlu'da hastane hekimliği sonunda **GATA Haydarpaşa'da** Yardımcı Doçent (1988) ve Doçent (1990) oldu. Klinik direktörlüğü yaptı. Albaylığa (1993) ve Profesörlüğe (1996) yükseldi. 1996-1999 yılları arasında **Yüzüncü Yıl Üniversitesi**nde öğretim üyeliği ve **Adli Tıp Kurumunda** bilirkişilik yaptı. Kendi isteğiyle emekli oldu. 1998 yılında **Memory Center of America'nın** Türkiye temsilciliğini aldı. **2006** yılında **NPİSTANBUL Hastanesini**, **2011** yılında ise bütün mal varlığını bağışlayarak **Üsküdar Üniversitesi**ni kurdu.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan, inanç ve bilimi, fikir ve düşünce hayatında birleştirmeyi başarmış ve sonuçlarını da şahsi ve sosyal hayatına taşımış bir ilim adamıdır. Uzun yıllar büyük emekle ve araştırmalara dayanarak sürdürdüğü psikiyatri uzmanlığındaki bilgilerini **150'nin** üzerinde **araştırma makalesine** ve **45** adet **kitap** ve **kitap bölümüne** aktarmıştır. **50'yi** aşkın **WoS** kapsamındaki dergilerde olmak üzere ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde **135 araştırma makalesi** yayımlanmıştır. Bu eserleri sayesinde Türkiye'de hem görsel hem de yazılı basında kendisini takip eden bir milyonu aşan okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Bazı kitapları İngilizce dışında Bulgar, Endonezya, İran, Arnavutluk, Azeri dillerine çevrilmiştir.

Prof. Dr. Tarhan, çalışmalarını çok büyük bir ciddiyet ve hassasiyetle gerçekleştirir. Çalışkanlığının ve başarılarının temelindeki ana etken; hayat felsefesi ve imani bakış açısıdır. Dünya ile sınırlı olmayan, hem dünya hem de ahireti kapsayan hayat görüşü, O'nun her işi gerçekleştiren Yaratıcı'nın huzurunda olduğu bilincinden kaynaklanmaktadır. Bu da O'nun tahkike, gözleme ve ispata dayanan iman esaslarını kâinatın (evrenin) şahitliğinde bilimi ele alarak Allah'ın evrende yansıyan özellikleriyle bağlantısını kurarak okuyucularının önüne sunmasıdır. Kâinat ile Kur'an'ı birbirini destekler şekilde anlatmayı başaran nadir ilim insanlarından. İlim insanı kimliğini hayatına indiremeyen başarımanın yanı sıra öğrendiği hakikatleri başkalarına taşımayı, nakletmeyi kendisine şiar edinmiştir.

Bu farklı bakış açısının temellerinin kaynağı, gençlik yıllarından beri okuduğu ve hayatına rehber ettiği Kur'an-ı Kerim'dir. Hayatın manasını ve varoluşu sorgulayan genç insanlar gibi o da üniversite yıllarında "Tesadüfî varoluş, hayatın anlamı, Darwinizm, kötülükler neden var?, din ihtiyacı, inanmanın psikolojisi, ölümden sonra yaşam var mı?, insanın akıl ve ruhu nasıl doyum sağlar?" gibi soruların yanıtlarını Kur'an'dan açıklamalarla ve ilmi araştırmalarıyla da ispatlayarak okuyucularıyla paylaşmıştır.

Psikiyatri uzmanı olması hasebiyle toplum hayatını da yakından gözlemleyen Prof. Dr. Tarhan, sosyal yaşamın doğru analizini yaparak "**Toplum Psikolojisi**"nin önemine her daim medyada değinmektedir.

Özellikleri yukarıda yazdıklarımızla sınırlı olmayan Prof. Dr. Nevzat Tarhan, her zaman insana yatırıma hedef almış ve maddi-manevi kaynaklarını bu yönde kullanmıştır. Bütün yaptıklarına toplumun çoğunluğu da şahit olmaktadır. Ömrünün sonuna kadar da aynı hedefleri, imani bakış açısı altında sürdüreceğini davranışlarıyla ve icraatlarıyla ifade etmektedir.

Tüm gelirini kurucusu olduğu İDER Vakfı'na bağışlayan Prof. Dr. Tarhan'ın kitapları **1 milyondan** fazla satmıştır. **İngilizce** ve **Almanca** bilmektedir. İki çocuk babasıdır. **1400 yıl** öncesine giden **aile soy ağacı** kitap halinde **2017** yılında basılmıştır.

Halen; **Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörlüğü** ve **Türkiye'nin ilk nöropsikiyatri hastanesi** olan **NPİSTANBUL Beyin Hastanesi Yönetim Kurulu Başkanlığı** görevlerini yürütmektedir.

Hiçbir kamu kaynağı ve tahsis kullanamadan tüm mal varlığını bağışlayarak kurduğu **Üsküdar Üniversitesi**, bugün **22 bini** aşkın öğrencisiyle geleceğin **Nobel adayı** bilim insanlarının yetiştiği bir "**beyin üssü**" olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Üniversite, Prof. Dr. Nevzat Tarhan ve ekibinin **küresel** bakış açısıyla **G20/N20 Zirvelerine** katılan **ilk ve tek Türk üniversitesi** olarak ülkemizi dünyada da başarıyla temsil etmektedir.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan liderliğindeki Üsküdar Üniversitesi ve **NPİSTANBUL Beyin Hastanesi** uzmanlarının dünyanın en prestijli psikiyatri dernekleri arasında yer alan **American Psychiatry Association'ın** (APA) **2020** kongresinde "**Hesaplamalı Psikiyatri ve Gelecek Perspektifleri**" alanında gerçekleştirdiği sunumlar, APA'nın 2021 yılı içinde her ay üyelerine sunduğu 12 dersten birisi olarak belirlenmiştir.

Bazı Sosyal Sorumluluk Çalışmaları:

İDER İnsani Değerler ve Ruh Sağlığı Vakfı Başkanlığı,
İnsan hakları konusunda çalışan ASDER Adaleti Savunalar Derneği Başkanlığı,
Koruma altındaki ve kimsesiz çocuklarla ilgilenen Mutlu Yuva Derneği Başkanlığı,
Çocuk ve genç İstismarı konusunda çalışan Haydi Tut Elimi Derneği Başkanlığı,
Türkiye Beyin Haritalamaları derneği TSBHT Başkanlığı.

Bilimsel Üyelikleri:

American Psychiatric Association (APA) Üyeliği,
New York Academy of Science üyeliği,
New York Academia Psychiatry Foundation Üyeliği,
International Psychogeriatric Association (IPA) Üyeliği,
Executive Board EEG and Clinical Neuroscience Society (ECNS) Board Üyeliği,
International Society for Neuroimaging in Psychiatry (ISNIP) Üyeliği,
Anxiety Disorders Association of America (ADAA) Üyeliği,
National Geographic Society Üyeliği,
International Society For Neurofeedback & Research (ISNR) Üyeliği,
Society for Brain Mapping & Therapeutics (SBMT) Board Üyeliği,
Turkish Society for Brain Mapping and Therapeutics (TSBMT) Genel Başkanlığı,
Turkish American Neuropsychiatry Association (TANPA) Genel Başkanlığı.

Kitapları:

1) Kan ve Dolaşım, 1982	20) Çağın Vicdanı Bediüzzaman, 2012
2) Stres ve Hastalıklar, 1989	21) Akıldan Kalbe Yolculuk,
Bediüzzaman Modeli, 2012
3) Psikofarmakolojide Yenilikler, 1991	22) Sen, Ben ve Çocuklarımız, 2012
4) Sertralin Monografi (Pfizer Yayınları), 1992	23) Mesnevi Terapi, 2012
5) Şiddet (Biyopsikososyal Yönleri ile),
(Prof. Dr. İbrahim Balcıoğlu ile), 1998	24) Rumi Therapy (2018)
(Mesnevi terapi kitabının İngilizcesi)
6) Kendinizle Barışık Olmak, 2001	25) Pozitif Psikoloji, 2012
7) Mutluluk Psikolojisi ve Stresle Başa Çıkma, 2002	26) Yunus Terapi, 2013
8) Psikolojik Savaş, Gri Propaganda, 2002	27) Aşk Terapi, 2014
9) Aile Okulu, 2004	28) Bilinçli Aile Olmak, 2015
10) Kadın Psikolojisi, 2005	29) Bilinçli Genç Olmak, 2015
11) Evlilik Psikolojisi, 2006	30) Anne Darbe Ne Demek?, 2017
12) Duyguların Psikolojisi, 2006	31) Faith in the Laboratory, 2018
(İnanç Psikolojisi kitabının İngilizcesi)
13) Hayata Dair, (Prof. Dr. Elif Ilgaz ile) 2008	32) Conscious Family, 2019
(Bilinçli Aile Olmak kitabının İngilizcesi)
14) İnanç Psikolojisi, 2009	33) Conscious Youth, 2019
(Bilinçli Genç Olmak kitabının İngilizcesi)
15) Toplum Psikolojisi, 2009	34) Hz. Mevlana ile Aile Terapisi, 2019
16) Asimetrik Savaş, Politik Psikoloji, 2010	35) Sosyal Medya Psikolojisi,
(Doç. Dr. Aylin Tutgun Ünal ile), 2021
17) Son Sığınak Aile, 2010	
18) Bağımlılık, (Doç. Dr. Serdar Nurmedov ile), 2011	
19) Değerler Psikolojisi ve İnsan /
Güzel İnsan Modeli, 2011	

İÇİNDEKİLER

Önsöz	13
Giriş: Bu kitabı neden yazdım?	17

Birinci Kısım

Bediüzzaman'ın Hayatına Dair Psikobiyografik Notlar

1. Bediüzzaman'ın eğitimi ve sosyal hayatı	23
Bediüzzaman'ın Çocukluğu ve Benliği	23
Bediüzzaman'ın Eğitim Modeli	24
Bediüzzaman, Projesi İçin İstanbul'da	27
Bediüzzaman'ın Öğrenme Modeli	30
Formel Eğitimden Uzak Kalmanın Avantajları	32
Hiperaktif Bir Kişilik	33
Bediüzzaman'ın İletişim Yönü	35
Bediüzzaman'ın Duygusal Okuryazarlığı	39
Bediüzzaman'ın Talebeleri Üzerindeki Etkisi	41
Zor Şartlarda Verimli Eserler Çıkarmıştır	44
Mânâ-yı Harfî Bakışını Kullanarak Materyalizmi Çürüttü	45
Dünyada Tasarım Varoluş Yaklaşımını Başlattı	46
Bilimsel Metodları Kullandı	47
Sorumluluk Aldı, “Neme Lazım” Demedi	49
Bediüzzaman'ın Eğitim Modeli ve Sonuçları	51
Batı Eğitim Modelindeki Taassup	53
Sabrı Şiar Edindi	54
Kul Olduğunu Unutmadan Bireyselliğini Yaşadı	55
Bediüzzaman Reformist Olmamış, Transformist Olmuştur	56
Toplumsal Dönüşümü Sağladı	57
Egosunu Ön Plana Çıkarmamayı Beynine Programladı	59
Bediüzzaman Ego Savaşlarına İzin Vermez	61
Bediüzzaman'ın Ego İdeali	62
Gençlerin Ego İdeallerinden Uzaklaştırılması	63
İslam'ın Sadece Zahirî Bir Kışırda İbaret	
Olmadığını Gösterdi	65
Bediüzzaman'ın Demokrasiye Katkısı	67

Özgürlük ve Fazilet Savaşçısı	68
Demokratik Kültürü Yaşamış Bir Din Alimi	70
Şiddete Şiddetle Cevap Vermedi	71
Bediüzzaman'ın Acz, Fakr, Şefkat, Tefekkür Yolu.....	73
2. Bediüzzaman ve liderlik sanatı.....	75
Ruhsal/Manevî Liderlik	75
Limbik Sistem Veya Kalb.....	76
Duygu ve Düşüncenin Senkronu	78
Aynalama Fenomeni	79
Duygusal Âhenk ve 'Handle' Yöntemi.....	80
Farklı Mizaçlar Arasında Âhengi Sağlama	82
Mıknatıs Kişiler	85
Zor Şartlarda Liderlik	86
Yenilikçi Liderlik.....	87
Duygusal Lider İyimserlik Yayar	87
Nörolojik Yakınlık	89
Görev Tutkusu Uyandırabilmek.....	90
Kalıcı Motivasyon İçin Kollektif Arzu Oluşturabilmek.....	91
Ruhsal Liderlik Sloganı: 'Muhabbet Fedailiği'	92
Ruhsal Liderin Yankılama Özelliği Vardır	94
Gönüllü İtaati Sağlamak	94
Duyguların Ruh Haline Çevrilmesi	95
Bütünlük Paradigması.....	97
Zamanın Ruhunu Okuyan Yeni	
Gelenekçi Lider	98
Sakal Bırakmamayı İletişim ve İkna Metodu	
Olarak Kullanmıştır	100
Analitik Düşünen Dinî Lider.....	102
Ruhsal Liderde Olması Gereken Dört Duygusal Zekâ Alanı	104
'Bediüzzaman' Lakabını Kullanmasının Psikolojik Tahlili.....	113
Liderlikte Zekânın Önemi	116
3. Bediüzzaman'ın liderliği ve demokratik değerler	119
Demokrasi	119
Şahs-ı Manevî Çoğulculuğa İşaret Eder.....	123
Doğu Aşiretlerine Çoğulculuğu Anlattı.....	124

Eşit Oy Hakkına Destek Vermiştir.....	127
Sosyal Hayatın Terakkisinde Şûrânın Önemi	129
İhlas ve Tesanüd.....	131
Vesayet Terimini BirAsır Önce Kullandı.....	132
Osmanlı Devletindeki Meşveret Dışı Uygulamaları	
Eleştirmiştir	133
Hürriyeti veMeşvereti Gerçekleştiremeyen,	
İstibdada Maruz Kalır	134
Daha Büyük İstibdatların Geleceğini Fark Etmişti	136
Bediüzzaman Eleştirilere Açıktır	136
Bediüzzaman'ın Öncelik Edindiği Konu	137
Dini Yaşatma Projesi.....	138
4. Bir psikolojik rehber olarak İhlas Risalesi.....	141
Sosyal Bilinç Oluşturulmasında İhlas Kavramı.....	141
En Büyük Dayanak Noktası: İhlas	143
İhlasın Sırrı: Teslimiyet	144
İhlas Uzun Vadeli Kazanımdır	146
İhlasın Düşmanı: Nefis	146
Kardeşlerini Tenkit Etmeme.....	147
“Kuvvet Hakta ve İhlastadır”	149
Arkadaşında Fani Olmak	152
Kıskançlığın Engellenmesi	154
Bediüzzaman Sosyal Bilinci Nasıl Oluşturdu?	156
İhlasın Düşmanı: İhtilaf.....	157
İhtilafa Düşmekten Korunmanın Yolları	159
Hakikatin Ortaya Çıkmasında İhlaslı Davranmak	162
Sosyal Bilinç Oluşturmada Sosyal Sermayenin Önemi	163
Bediüzzaman Şahsını Ön Plana Çıkarmamıştır	165
5. Bediüzzaman'ın ahlâk yorumu: ‘ihlas ahlâkı’.....	166
İhlas Ahlâkı	167
Üç Psikolojik Kuvvet Görüşü.....	168
Psikolojinin Bugünü	169
Gelecek Bilimi	169
Genel Sistemler Kuramı.....	171
Duygular Mantıklı Olmak İçin Gereklidir	172

Duyguların Biyolojik Temelleri	172
Ahlâkın Biyolojik Temelleri	173
Küreselleşme ve Ahlâk	174
Ya Adalet, Ya Şiddet	175
Küresel Narsizm	175
Narsistik Kişiler Çoğalıyor Mu?	176
Machiavelli'nin Derin Etkisi	177
Küresel Tehlike ve Duygusal Zekâ	178
Duygusal Zekâ Nedir?	179
Ahlâka Aykırılık Ölçeği	180
Küresel Ahlâk İlkeleri	180
Bediüzzaman'ın Tezi: İki Dehşetli Hal	181
İki Ahlâkın Karşılaştırılması	183
Seküler Ahlâkın Sonuçları	185
Dinî Ahlâkın Sonuçları	186
Bediüzzaman'ın Kullandığı Yöntem	187
Çağımızın Tedirgin İnsanına Bir Çözüm Adresi	192

İkinci Kısım

Bediüzzaman'ın İnsanı Tanıma Yolculuğu

6. Bediüzzaman'a göre insanın tanımı ve özellikleri	195
İnsan Tanımı	195
'İyi İnsan Olmak' Sonradan Öğrenilir	197
Hümanizm İnsanı Tanımını Bozdu	198
Mutluluk Ekonomik Değer Gibidir	200
İyi İnsan Olmanın Metodları	202
Kul Olmayı Unutan İnsan	205
Modernizm İnsanın Ego Algısını Bozdu	209
Küfrün Kaybettirdikleri	210
Nefisle Mücadele	212
Âlâ-yı İlliyyîne Nasıl Çıkılır?	214
İyi İnsan Olmanın Kazandırdıkları	216
Cihazat Zenginliğinin İnsana Kazandırdıkları	221
Acziyet, Rahmeti Cezbeder	222
Zor Şartlar İnsanı Olgunlaştırır	224

7. Bediüzzamanda benlik (ene) kavramı	226
Zıtların Dinamik Dengesi.....	227
Mânâ Âleminin Şifresi: Ene	228
Ene'nin 'Özgür İrade'si	229
Bediüzzaman Yaratılış Şifresini Çözdü	230
Ölçü Birimi Olarak Ene.....	232
Enedeki Şifrelerin Çözümlemesi	233
Enenin Güçsüzlüğünü Anlaması	234
Bilinçli Sübjektif Gözlemci: 'Kuantum Ene'	235
Enenin Firavunlaşması.....	236
Bediüzzaman 'Tekamül' Yaklaşımını Tamamen Reddetmemiştir	238
Hz. Havva Hz. Âdemin Dnasından mı Yaratıldı?	239
Şeytanın Enaniyetine Yenilmesi.....	241
Enaniyet Algı Körlüğüne Neden Oluyor	242
Peygamberlik Zinciri ile Felsefe Zincirinin Birbirinden Ayrılmasının Zararları.....	243
Bediüzzaman Varoluş Teorisini Din ile Birleştirdi	245
Sonsöz.....	249
Bilim Felsefesine Katkısı	249
Liderliği ile Sosyal Yapıya Katkısı	249
Kültüre Katkısı	249
Din İlimlerine Katkısı.....	250
Toplumsal Muhalefeti Temsil Etmesi	250
Bölücülüğü Önlemesi	250
Bireyi Ön Plana Çıkaran Sosyal Psikoloji Ekolünü Uygulaması	251
Çağın Zihin Haritasını Değiştirdi.....	251
Kaynaklar	253
Dizin.....	257

ÖNSÖZ

Bu eseri yazma gerekçemden, giriş bölümünde söz edeceğim. Bediüzzaman'ı ve eserlerini kendi meslekî bakışımla analiz ederken, bir 'psikobiyografi' yazabilmeyi çok arzu ederdim. Fakat, bilgi ve veri eksikliği nedeniyle, bu mümkün olmadı. Aynı zamanda, böyle bir psikobiyografi için kendimi yetkin olarak da hissedemedim.

Bir kişiyi bilimsel olarak değerlendirebilmek için profesörlük jürilerinin kullandığı üç ölçüt vardır. Kişinin kişisel özgeçmişi, bıraktığı eserleri ve yakından tanıyanların kanaatleri değerlendirilir.

Bu nedenle, Bediüzzaman Said Nursî'yi bilimsel olarak değerlendirirken, onun 'sübjektif paradigmasının ne olduğunu' anlamak gerekiyordu. Yanı sıra, geliştirdiği yeni değerleri, kavramları ve yeni yöntemleri anlamaya çalışırken, kişiliğinin farklı yönlerini de görebilmek gerekiyordu.

Zira karşımızda ilk bakışta farklı, tuhaf, kendi tabiri ile garip bir karakter vardı ve böyle bir karakteri anlamak için onun eğitim anlayışını, sosyal yaşamını ve ruhsal liderliğini analiz etmek gerekiyor diye düşündüm. Çalışmanın başlangıç bölümünde, son psikolojik bilgiler ışığında, böyle bir başlangıç yapmayı uygun gördüm.

Bu çizgide ilerleyen ilk iki bölümden sonra, üçüncü bölümde Bediüzzaman'ın Türkiye'de ve İslam dünyasında demokratik kültürün yaygınlaşmasında öncü olduğunu düşündüğüm paradigmasını anlatmaya çalıştım.

Dördüncü bölümde ise, Bediüzzaman'ın yalnızlığına, ziyaret istememesine, kabrinin gizli olmasını vasiyet etmesine ve hediye kabul etmemesine rağmen dünya çapında milyonlarca takipçisinin

var olmasının ve bu kişilerin sayısının giderek artmasının nedeni olarak gördüğüm bir konuyu; onun ‘ihlas ve samimiyet’i psikolojik rehberlik yöntemi olarak seçmesini ele aldım. Beşinci bölümde ise Bediüzzaman'ın ahlâk anlayışını ‘ihlâs ahlâkı’ tanımını çerçevesinde inceledim.

İki bölümden oluşan ikinci kısımda, Bediüzzaman Said Nursî'nin insan ve benlik kavramlarına bakışındaki orijinallik ve bilimselliği açıklamaya çalıştım.

Elinizdeki kitap Bediüzzaman'ı insana ve topluma dair görüşleri ve hayat tecrübesi ışığında değerlendirmeyi amaçlarken, tamamlayıcı ikinci bir kitabımla da Bediüzzaman'ın kâinat görüşünü, tefekkürünü ve ortaya koyduğu soyut düşüncenin analizini amaçlıyorum. *Çağın Vicdanı Bediüzzaman* isimli bu kitap, *Akıldan Kalbe Yolculuk: Bediüzzaman Modeli* ismini taşıyan bu ikinci kitapla birlikte okunduğunda Bediüzzaman hakkında daha bütüncül bir resme ulaşılacaktır.

Bu ikinci kitapta ele alınacak konuların birinci kitabı tamamlayacağını ve Bediüzzaman'ı doğru tanımaya katkı sağlayacağını düşünüyorum.

Benim Bediüzzaman'ı tanıma ve eserlerini anlama yolculuğumda meslekî bakışımı ve şaşkınlıklarımı izlemek isteyenlere, şimdiden bu yolculukta kolaylıklar diliyorum.

Bu eserleri okurken, bilimsel metinleri okumada önerilen yöntem olarak ‘altı boyut’ yöntemini öneriyorum. Geçmiş ve gelecek, güçlü yönler ve zayıf yönler, öngördüğü fırsatlar ve tehditler ayrı ayrı düşünülmelidir. Altı boyut yöntemini uygulamak için, önyargılarımızı vestiyere astıktan sonra okumak gerekir. Eleştiri ön kabulü ile, kesin eleştiri gözüyle bakanlar, böyle eserlerden faydalanamazlar.

Bediüzzaman ve eserleri konusunda özel yorumları olan Ba-haeddin Sağlam hocamıza özellikle içinde öneri olan eleştirileri

sebebiyle teşekkür ediyorum. Emeęi geçen diğer bütün dostlarıma da, destekleri nedeniyle şükran borçluyum.

Gelenin kalmadığı, gidenin gelmediği bu dünyada iyi iz bırakanlardan olmamız dileklerimle...

PROF. DR. NEVZAT TARHAN

İstanbul, 10 řubat 2012

GİRİŞ: BU KİTABI NEDEN YAZDIM?

Tıp öğrencisi olduğum günlerden başlayarak, akademik yaşamımın ilerlediği yıllar içinde hep “tesadüfi varoluş, hayatın anlamı, Darwinizm, kötülükler neden var, din ihtiyacı, inanmanın psikolojisi, ölümden sonra yaşam var mı, insanın akıl ve ruhu nasıl doyumu sağlar?” gibi sorularla boğuşup durdum.

Sorularıma cevap ararken ‘başlangıçta anlaşılması zor,’ fakat anlamaya başladıktan sonra da her okuyuşunda yeni anlamlar yakaladığım *Risale-i Nur* eserleri önüme çıktı.

Pozitif bilim disiplininde yetişmiş, hemen hemen hiç din eğitimi almamış birisi olarak çıktığım ‘keşif yolculuğunda’ *Risale-i Nur* eserleri olağanüstü bir rehberlikle zihnimi ve yolumu açtı. İlginç olarak yeni psikoloji bilgileri ve sosyal sinirbilim verileri ile Bediüzzaman’ın öğretisi arasında müthiş benzerlikler vardı. Nursi’nin başlattığı hareket ve bıraktığı eserler sadece dinî bir hareket ve eserler değil; psikolojik, sosyolojik, felsefî boyutlarıyla birlikte, ilginçtir, ‘sosyal nörobilimi’ öngörmüş bir hareket ve eserlerdi. Bugün herkesin benimsediği ‘demokratik kültürü’ Osmanlı’nın son yıllarında yazılı ve sözlü ifade etme öngörüsüne sahip olması çok anlamlıydı.

Bediüzzaman’ın kişiliği ve liderliği çok dikkatimi çekti. Formel eğitim almadığı halde hem Doğu’yu, hem de Batı’yı bilen, her ikisini iyi izlemiş ilginç bir kişilikle karşı karşıyaydım.

İdealistti; çünkü ‘Kur’ân’ın sönmez ve söndürülmez bir eser olduğunu insanlığa kanıtlamak’ için, yirmisekiz yıllık sürgün ve çilelere rağmen geri adım atmamıştı.

İnovatifti; çünkü iman ilimlerinde değişim üretmişti ve ‘ulu kişi’-merkezli değil, kitap-merkezli değişimi hayata geçirmişti.

Realistti; çünkü amacına ulaşmak için gücünün yettiği ve kontrol edebileceği çözümler üretebilmişti. Şiddete karşıydı. Namık Kemal’in “Barika-i hakikat müsademe-i efkârdan çıkar,” yani “Fikirlerin çarpışmasından hakikat kıvılcımları çıkar” sözünü önemsemişti.

Aktivistti; çünkü sadece eser yazmadı, eserlerin Anadolu’da yaygın olarak okunması için ‘vatan sathını bir mektep’ yaptı.

Sosyolog gibiydi; çünkü yüz yıl önceden bugünü görebilmişti, yüz yıl önce Güneydoğu’nun sorununu eğitimin çözeceğini görek ırkçılığa karşı eğitim istedi. “Cehalet, zaruret ve ihtilaf”ı, yani cahillik, yoksulluk ve ayrımcılığı üç düşman olarak tanımlayıp, Abdülhamid’e çağrıda bulundu ve Doğu’da fen bilimleri ağırlıklı, din bilimleri ile fen bilimlerini buluşturan bir üniversite kurarak aydınlanmayı savundu. “Hükümet, hâdim ve hizmetkârdır,” “Bence memuriyete veya imarete giren, yalnız hamiyet ve hizmet için girmelidir,” “Meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükümet hizmetkârdır. Meşrutiyet doğru olursa, kaymakam ve vâli, reis değiller, belki ücretli hizmetkârlardır” gibi sözleriyle, devletin, yöneticilerin ve paşaların milletin hizmetkârı olduğunu, olması gerektiğini belirtti.

Psikolog gibiydi; çünkü yazdığı *Hastalar Risalesi* ve *Vesvese Risalesi* gibi eserler önleyici sağlıkta çözüm üretme kapasitesine sahipti. *Hutbe-i Şâmiye* isimli eserinde ise toplumsal psikolojiyi ilginç biçimde analiz etti ve ümit aşıladı.

Savaşçıydı; çünkü saldırgan materyalizmi ‘akıl yürütme yöntemleri’ kullanarak tek tek çürütebiliyordu. “Büyük cihad, manevî cihaddır” tespitiyle bu çağda maddî kılıçların kınına girmesi gerektiğini, buna karşılık bu zamanın hakikat kılıcıyla yapılacak bir manevî cihadın zamanı olduğunu söyledi.

Direnışçiydi; çünkü tek partili dönemlerde toplumsal muhalefet tek başına temsil etti ve 18 defa zehirlendiği halde geri adım atmadı. Sivil itaatsizliğin bir örneğini sundu.

Barışçiydi; çünkü, geliştirdiği ‘müsbet hareket’ metodu ile, kavga çıkarmadan amacına ilerledi. Cihad kavramında, bu çağa manevî cihad anlayışının uyduğunu savundu. “Şiddet göstermeme, inancımın birinci maddesidir. Aynı zamanda o, benim itikatımın da son maddesidir” diyen Hintli lider Mahatma Gandhi gibi “Medenîlere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir” diyerek; mücadeleyi savunmuş, fakat şiddeti reddetmişti. Hatta dini din için seven Hristiyanlara dahi çok sıcak yaklaşmıştı. Fener Patriğini makamında ziyaret etmesi ilginçti.

Spiritüalistti; çünkü ‘ihlas ve samimiyet’ olarak adlandırdığı büyüü gücü her haliyle yaşayabilmişti.

Bilgin ve bilge idi; çünkü ilimle hikmeti birleştirmişti.

Ehlullah idi; çünkü, ‘Asâ-yı Musa’ dediği ehadiyet hakikatına dayalı marifetullah yaklaşımıyla çağın tarikat dersi vermeden aynı sonucu alan, zamanımızın Mevlânâ’sıydı.

Sahici bir insan, şefkatli bir üstad, yoksul ama kanaat zengini bir hoca, müthiş bir bellek, keskin bir zekâ, şaşırtıcı bir muhakeme gücü ile karşı karşıyaydım.

Bilgileri okuyup kendime saklayamazdım, çünkü kendimi borçlu ve sorumlu hissediyordum. Herkes benim kadar şanslı olamayabilir; gerçekleri arayanlara vasıta ve vesile olmam gerekir, diye düşündüm.

Bediüzzaman kadar yanlış anlaşılmış bir insana tarihte çok az rastlanır. Onun hakkında kalem oynatmak mayınlı araziye girmek gibiydi. Türkiye’mizin tarihinde “Psikolojik Savaş”ın kurbanı olan bu değere sahip çıkmazsak tarih bizi ayıplar diye düşündüm. İyiyi, doğruyu ve gerçekleri yazmak, kendi pencereyden ifade etmek: yapmaya çalıştığım budur.

Balık okyanusta doğar, büyür, yaşar ve ölür; fakat okyanusu bilemez. İnsanoğlu mucize içindeyken mucize bekler, mucizeyi bi-

lemez. Bunun gibi, hakikatin kölesi olmuş hür adam Bediüzzaman'ı bilememişiz.

Vicdan için, “ne yapmak gerektiğini söyleyen iç ses, yanlış yapmaktan koruyan iç bekçi, hiçbir şey yapmama yanlışından koruyan iç ölçü, nasıl yapacağını anlatan bir iç eğilim” denilir.

İşte Bediüzzaman bu toplumun vicdanı olarak yaşamış, çağın ‘vicdanî normlarını’ tanımlamış ilginç ve sıradışı bir kişilikti. Eserleri ‘fen ilimleri ile din ilimlerini’ birarada açıklama iddiasındaydı, muhakkak incelenmeliydi. Din ve bilimi bu derece barıştırmayı başarmış ‘hazine eserler,’ pozitif bilim bakışı ile eleştirilerek ve yorumlanarak değerlendirilmeliydi.

Geleneğin, otoritenin, çoğunluğun sesi yerine vicdanının sesini dinleyen insanlara; görüşleri çoğunluğun görüşüne ters düştüğü durumlarda risk almayı bilenlere; hayatı bir çocuk gibi ele alıp içtenlik, özümseme ve yoğunlaşmayı önemseyenlere; güvenli davranışlara takılıp kalmaktansa yeni denemeleri düşünenlere; hayata nesnel bakış açısı ile bakmak isteyenlere; insanlığın dünyadaki ve ölümden sonrasındaki refahı ile ilgilenenlere; gelecek ve sonsuzlukla ilgili belirsizliklere çözüm arayanlara iyi okumalar diliyorum.

Birinci Kısım

**BEDİÜZZAMAN'IN HAYATINA DAİR
PSİKOBİYOGRAFİK NOTLAR**

1.

BEDİÜZZAMAN'IN EĞİTİMİ VE SOSYAL HAYATI

Bediüzzaman'ın Çocukluğu ve Benliği

Bediüzzaman'ın özgeçmişine baktığımızda, egosunu geliştiren şartların zor ve değişik ortamlar olduğunu görürüz. Bitlis'e yaya olarak yedi saat uzaklıkta, Nurs köyünün yoksul ortamında büyümüştür. O dönemde Doğu'da eğitim olarak sadece medrese sistemi bulunmaktadır. Ağabeyleri o medreselere gidip eğitim alırlar. Said Nursî de o medreselere kısa dönem de olsa devam eder, fakat eğitim sistemini sorgular. Daha küçük yaşlardan itibaren muhalif tarzı dikkat çekmeye başlar. Bu tutumu annesini endişelendirirken, babasının ise yüreklendirici etkisi görülür.

Bediüzzaman'ın babası Mirza Efendi'nin tarlaya gidip gelirken başkalarının ekinlerini yememesi için hayvanlarının ağızlarını bağladığı anlatılır. Bunun gibi ciddi ahlâkî değerler, onun hayatına model olmuştur. Formel akademik bir eğitim almamıştır fakat ahlâkî eğitimin ön planda olduğu bir ortamda büyümüştür. İyi insan olmanın temel alındığı şartlarda yetişmiştir.

Çocukluk travması olan kişiler, duygusal ihmal yaşamış, herhangi bir şekilde değersizleştirilmiş, aşağılanmış, mutluluğu dışarıda aramış olabilirler. Bediüzzaman'ın hayatına baktığımızda duygusal örülenme ve travma diyebileceğimiz bir veri yoktur. Tam tersine koruyucu, şefkat veren annelik tarzı ile ilme ve okumaya yönlendiren baba ve ağabeylerin cesaretlendirici tavırları görülmektedir. Bu konuda kendisi de “Ben şefkat, merhamet dersini annemden; hikmet,

nizam ve intizam dersini de babam Mirza'dan almışım” demektedir. Hayatında dengeli ve akıllı cesaret örnekleri görülmektedir.

Genel insanî standartların üzerinde bir benlik tanımı, Bediüzzaman'ın fikirlerinde ve hayatında görülmez. Kendisi, “Küçük âlemde ene, büyük âlemde tabiat gibi tağutlardandır” gibi sözlerinden anlaşıldığı üzere, put edinilmesi açısından evrendeki tabiat kavramı ile insandaki ego kavramını eşdeğer görmüş ve enaniyeti bu çağın hastalığı olarak kabul etmiştir.

Egonun olgunlaşmasında, insanın çocukluk deneyimleri önemlidir. Aldığı eğitim ve yetiştirilme biçimi egonun gelişimini etkiler. Ego dinamiği açısından çocukluk döneminden itibaren sıradışılık sergileyen Bediüzzaman, ortalamanın dışındaki bakış açısıyla oradaki eğitim modelini sorgulamış, sadece dinî eğitim verilmesini tartışmıştır. Einstein'ın fiziği, Da Vinci'nin Orta Çağ'daki düzeni sorgulaması gibi, onun da alternatif çözüm üreten tarzı dikkat çeker.

Bediüzzaman'ın temsil ettiği benlik, ego dinamiği içerisinde düşünüldüğünde, bireyselliği değer olarak kabul eden, fakat bir bütüne entegre olan daha özel bir bireysellik olarak ele alınabilir. “İnsanlar hürdürler, ama yine abdullahtırlar” ve “Ekmeksiz yaşarım, hürriyetsiz yaşayamam” sözleri, onun hem bireysel özgürlüğünü sonuna kadar kullandığını, hem de evrendeki yerini ve sınırını bildiğini gösterir. Kâinattaki konumunu bilen bir benlikle karşımıza çıkar. Benliği bir değer olarak ele alırken, egoyu değerlilik hiyerarşisinde en tepeye oturtmaz; oraya Yaratıcı'yı yerleştirir, ondan sonra dinî ve insanî değerleri, daha sonra da kendi benliğini ortaya koyar. Bediüzzaman, Yaratıcı'yı ve insanlığın kollektif egosunu kendi egosunun üstüne alırken, “Bütün insanlığa hizmet edilmelidir” yaklaşımını kabul etmiştir.

Bediüzzaman'ın Eğitim Modeli

Bediüzzaman, formel bir eğitim almadığı halde eğitim konusuna çok önem vermiş ve hayatı boyunca bunun mücadelesini yapmıştır. Mücadelesinin en önemli hareketlerinden biri, yirmili

yaşlarda iken, eğitimle ilgili projesini padişaha sunma kararı ile Van'dan İstanbul'a gitmek üzere yola çıkmasıdır. Doğu'daki ırkçılık tehlikesine ve geri kalmışlığa çözüm olarak din ilimleri ile pozitif ilimlerin beraber okutulduğu darülfünun, yani üniversite tarzı medreselerin kurulması gerekliliğini anlatacağı tutkulu projesi için İstanbul'a gelir. Van valisi Tahir Paşa'dan aldığı tavsiye mektubu sayesinde bu projesini padişaha iletir.

Medrese ile ilgili projesini gerçekleştirmek üzere İstanbul'da bulunan Bediüzzaman, Fatih medreselerinde din ilimleri ile fen ilimlerinin birlikte okutulduğu dersler düzenler ve bu derslerin talebeler tarafından nasıl karşılandığını arka sıralardan gözlemler. Kendi projesinin de takipçisi olması, onun aktivist yönünü ortaya çıkarır.

Doğu'da eğitim ve zihniyet devrimine ihtiyaç vardır. Bediüzzaman, darülfünunlarla medreselerin birlikte hareket etmesini sağlamak üzere, bu iki kurumun birliği için mücadele etmiştir. Osmanlı'da ihmal edilmiş ciddi bir konu olan mektep ve medresenin iki ayrı cadde olarak birbirinden bağımsız gelişmesi, Said Nursi'nin önemle üzerinde durduğu bir konudur. Bu kuramların ortak cadde şeklinde hareket etmeleri gerektiği tezinin mücadelesini verir. Bu mücadelesi, onun realiteden de kopmadığını göstermiştir. Çünkü, dile getirdiği proje gerçekçi ve son derece önemlidir. Fakat o dönemde dünyadaki fırtınalar, kaos ortamı, Birinci Dünya Savaşı bu projenin gerçekleşmesine mani olur. Ancak bunun gerçekleşmesi yirmibirinci yüzyıla kalmıştır.

Bediüzzaman, gün geçtikçe farklı kişiliği, cesareti, özgüveni ve ilmi birikimi ile dikkat çekmeye başlar. Herkesin ondan bahsetmesi annesini telaşlandırır ve başına bir şey gelmesinden korkar. Fakat babası, ondan bu tür haberler aldıkça oğlunun önemli bir şeyler yaptığını düşünür ve sevinir. 1894 yılında Mardin'de Cemaleddin Afganî'nin talebesiyle tanışan Bediüzzaman, onun siyasî fikirlerini tanıma fırsatı bulur. Gençlik döneminde hürriyet ve meşrutiyet fikirlerinin gelişmesinde Cemaleddin Afganî ve Namık Kemal'in

izleri görülmektedir. Bediüzzaman kendi sübjektif paradigmasını oluştururken bu şahsiyetlerin fikirleri ona kaynak olur.

Bitlis valisi Ömer Paşa'nın evinde kaldığı dönemde, ulaşabildiği bütün Doğu ve Batı klasikleri ile fen bilimleri kitaplarını okur. Daha sonra da, Van valisi Tahir Paşa'nın konağında bu ciddi okuma programına devam eder.

Dinî ilimler ile pozitif bilimlerin beraberliğini savunması, o dönem için çok yeni bir fikirdir. Mektepler medreseyi küçük görüp çağdışılıkla suçlarken, medreseler de mektepleri dinden çıkmakla itham etmektedirler. İki cadde birbiriyle kopuk ve mücadele halindedir. Bu ikisinin birbirini tamamlaması gerektiği tezi, hiç düşünülmemiş ve uygulanmamış bir projedir. Yirminci asrın ihtiyaçlarına göre bir eğitim modelinin geliştirilmesi fikrini, Bediüzzaman Van'da, vali İşkodralı Tahir Paşa'nın konağında ortaya atmıştır.

Bediüzzaman'ı bu konuda harekete geçiren itici güçlerden biri de, İngiltere'nin maliye bakanlığı da yapmış başbakanlarından William Ewart Gladstone'nun Avam Kamarası'nda yaptığı konuşması olmuştur. Gladstone; "Bu Kur'an Müslümanların elinde bulunduğu müddetçe, biz onlara hakiki hâkim olamayız. Ne yapıp edip, bu Kur'an'ı sükût ettirip ortadan kaldırmalıyız. Yahut da Müslümanları ondan soğutmalıyız" demiştir. Bediüzzaman, bu sözlerden hareketle, zamanın süper gücü İngiltere'nin resmî projesinin farkına varır. Bunun üzerine, "Kur'an'ın sönmez ve söndürülmez mânevî bir güneş hükmünde olduğunu, ben dünyaya ispat edeceğim ve göstereceğim" diyerek hayatının en büyük idealini seçer.

Yirmili yaşlardaki bir insanın böyle yüksek bir idealinin olması çok önemlidir. Onbeşinci asırda Fatih Sultan Mehmed'in çok genç bir yaşta büyüklerin bile çekindiği İstanbul'u fethetme idealini seçmesi ve sonuç alması gibi, Bediüzzaman da genç yaşta, gördüğü bir rüyadan ve bir gazetede okuduğu bu sözlerden hareketle Kur'an'ın etrafındaki surların yıkıldığı¹ ve Kur'an'ın kendi kendini koruması

1 Said Nursî, *Mektubat*, İstanbul, Söz Basım Yayın, 2010, s. 518.

gerektiği sonucuna varır. Birçok kaynaktan yararlanarak, Kur'an'ın manevî mucizesini ispat etme iddiası ile yola çıkar ve bunu hayatının sonuna kadar götürür. Said Nursî'nin hayatını incelediğimizde, Kur'an'ın söndürülmez bir güneş olduğunu, Kur'an hakikatleri ile fenlerin ve bilimlerin ortaya koyduğu gerçekler arasında aykırılık olmadığını, bu hakikatlerin bu çağın ihtiyaçlarına da cevap verdiğini göstermek için altı bin sayfalık bir eser ortaya koyduğunu görürüz.

Bediüzzaman, Projesi İçin İstanbul'da

Üniversite projesi hayaliyle İstanbul'a gelen Bediüzzaman, ilk önce Ferik Ahmed Paşa'nın evinde kalır. Kurulmasını istediği üniversite ile ilgili dilekçeyi Mabeyn-i Hümayun'a sunar. Ciddi sıkıntıların ve siyasi çalkantıların yaşandığı o dönemde padişah bu projeyi kabul etmez. Daha sonra Fatih'te Şekerci Han'a yerleşen Said Nursî, dikkati çekmek için ilginç bir uygulamada bulunur. Odasının kapısına "Burada her suale cevap verilir, her müşkül hal-lolunur; fakat sual sorulmaz" şeklinde iddialı bir levha asar. Böyle bir levhayı asan kişi, eğer bir soruya cevap veremezse, o levhayı indirmek zorunda kalacaktır.

Böyle bir iddia, ciddi bir özgüven işaretidir. O dönemde Osmanlı'da sıradışı bir uygulamadır. Herkesin hocasının ya da şeyhinin dizinin dibinde izin verildiği ölçüde konuştuğu bir dönemde; âdâb çerçevesi içerisinde sergilenen böyle bir davranış, Bediüzzaman'ın girişimci bir ruha sahip olduğunu gösterir. Bu ruhta ilmî müteşebbislik, ilmî keşfedicilik, ilmî sorgulayıcılık vardır. Klasik eğitim sistemini aşan bir uygulamadır. Hocaların dizinin dibinde, onların izin verdikleri ölçüde bilgi edinilen, akılların hocalara teslim edildiği bir zamanda bu klasik yöntemlere karşı çıkması, Bediüzzaman'ın farklılığını gösterir. Said Nursî'nin bu davranışında aslında gizli bir meydan okuma vardır. Doğrudan onlara "Siz anlamazsınız, ben daha iyi anlarım" demez, ama hem ilim adamlarının hem de siyasetçilerin ilgisini çeker ve kendisi hakkında konuşulmasına sebep olur.

Said Nursî'nin bu tespiti, ondaki ileri görüş kabiliyetini, akıl yürütme ve sezgisel algılamasının yüksek olduğunu gösterir. Bu derece uç çıkışlar Hz. Ali'nin tarzında da vardır. İlim olarak fazla iddialı olması, doğrular konusunda ısrarcı olması, Hz. Ali'nin düşmanlarını çoğaltmıştır. Onun hakperest olması, ona karşı aşırı muhabbet edenlerle aşırı derecede karşı olan Haricîlerin kutuplaşmasına sebep olmuştur. Bu tarzdaki aşırı iddiacılık Bediüzzaman için de o dönemde düşmanlarının çoğalmasına, muhaliflerinin artmasına sebep olur.

Muhalifleri de onu sindirmek için, padişahın ihsanlarını reddetmesi, ısrarcı olması gibi özelliklerini bahane ederek akıllı biri olmadığını ve davranışlarının dengesizliğini ileri sürer ve aklî muayeneye gitmesine sebep olurlar. Üsküdar'daki Toptaşı Bimarhanesi'nde, yani akıl hastanesinde müşahedeye götürülür. Daha sonra *İki Mekteb-i Musibetin Şehadetnamesi* kitabını yazan Bediüzzaman, bu tımarhanedeki müşahade dönemini 'birinci musibet okulu olarak adlandırır. İki musibet okulundan ikincisi ise, 31 Mart Vakası'nın ardından sıkıyönetim sebebiyle yattığı hapis ve yargılandığı sıkıyönetim mahkemesidir. Bediüzzaman, bu mahkemeden beraatiyle, iki musibet 'mektebinden şahadetname,' yani diploma olarak 'mezun olduğunu' dile getirir.

Bediüzzaman Toptaşı Bimarhanesi'nde gözetilirdayken Zaptiye Nazırı Şefik Paşa ziyaretine gelir, padişahın selamını getirerek 'ihsan-ı şahanelerinden bin kuruşu takdim eder ve eğitimle ilgili teklifinin de Bakanlar Kurulunda gündeme alındığını, kendisinin de açılacak üniversiteye otuz lira maaş ile rektör tayin edildiğini söyler. Fakat Bediüzzaman bunu sus payı olarak gördüğü için makamı ve ihsanı reddeder, padişahla görüşmek ister. Şefik Paşa oradan hayretler içinde ayrılır. Bediüzzaman bimarhanede tutulmaya devam eder. Konunun bakanlar kurulunun gündemine alınması, maaş teklif edilmesi gibi teşebbüsler padişahın iyi niyetini ve bir şeyler yapmaya başladıklarını gösterir, fakat ortaya somut bir teklif getirmeden sadece vaad tarzında kalınması Bediüzzaman'ı tatmin etmez. Duruma itiraz eder ve tepkisini ortaya koyar. Toptaşı Bi-

marhanesi'ndeki doktor tarafından "Eğer Said Nursî'de zerre kadar cünun varsa, dünyada akıllı adam yoktur" şeklinde rapor verilir. Bediüzzaman, bu raporu, uğradığı ilk musibet okulunun diploması olarak yorumlar.

Bediüzzaman'ın hayatındaki bu tarzdaki uygulamalar ve tecrübeler, normallik kavramını gündeme getirir. Normal nedir diye sorulduğunda, bir kişinin bu şekilde padişahı reddetmesi normal olarak kabul edilmez. O dönemde yanlış bir hukuk usulü yöntemi uygulanmaktadır. Soruşturma açık, yargılama gizli yapılırdı. Bu zor şartlara rağmen Bediüzzaman'ın kendi doğruları için cesur bir çıkış yapması, onun kişiliğinin özellikleri hakkında fikir vermektedir. Kişiliğinin idealist olduğunu, yüksek hedefleri için riske girdiğini, yaşadığı toplum için çile çekmeye aday olduğunu gösterir. Toplumun ihtiyaçları için riske girme, çile çekme, şartları zorlama, A planı olmazsa B planı, C planı diyerek devamlı planlar oluşturma onun farklı kişilik özelliğini gösterir.

Nitekim, üç ayrı zamanda gerekli girişimlerde bulunduğu halde bir türlü istediği üniversiteyi kuramayan Said Nursî, bütün vatan sathını mektep yaparak, evleri üniversite haline getirir. Fen bilimleri ve din ilimlerini birleştiren küçük küçük dershaneler kurmayı başarır. Bu hareketin ölçülerini, standartlarını belirler ve 'lâhika' adını verdiği, mektuplarını biraraya getiren kitaplarında yazar. Bununla ilgili uygulamalar konusunda talebeleri ile mektuplaşarak dershane tarzındaki evlerde din ilimleri ile pozitif ilimlerin birlikte işlenebileceği eğitim modelini oluşturur.

Bediüzzaman Modeli de denilebilecek, formel olmayan bu eğitim tarzı, formel eğitimin dinî bilgilerdeki eksikliğini de tamamlar. Formel yoldan hayata geçiremediği eğitim modelini Bediüzzaman, enformel, yani gayriresmî ama meşru bir yolla, yasalara aykırı olmayacak şekilde uygular ve öğrenciler yetiştirir. Bu öğrenciler sadece lise, üniversite talebeleri değildir. Esnaf, köylü, çiftçi vatandaş da bu grup içinde yer almaktadır. Önce yazarak, sonra müzakere ederek, onlarla birlikte defalarca okuyan Bediüzzaman, bu okumalardan

kendisinin de istifade ettiğini her zaman dile getirir. Böylece kendi kitaplarının da talebesi olur. Uyguladığı bu yöntemde hem ortaya çıkarttığı hakikat, hem de kullandığı metod kendisine özgüdür. İslam tarihinde bu metodla Kur'ân'ın ve imanî bilgilerin öğretildiği başka bir hareket tarzına rastlanmaz.

Bediüzzaman'ın bu metodla yetişen talebeleri Anadolu'nun her tarafına yayılır; birçoğu hapslere girer, yargılanırlar ve beraat ederler. Fakat sonunda Bediüzzaman'ın bu eğitim tarzı ve fikirleri Anadolu'da ciddi kabul görür.

Bediüzzaman geliştirdiği eğitim modelini hayatının gayesi olarak belirlerken meslekî egosunu tatmin etmemeyi seçmesi, dikkat çekicidir. Çok iyi bir alim imajı vermek isteseydi, klasik bir tefsir yazardı. Bediüzzaman, baştan sonuna kadar Kur'ân'ın tefsirini yazmak için; her ayetin mucizeliğini göstermek gerektiğini biliyordu. Onun için sadece klasik ve lâfzî bir tefsir yazmadı. Anahtar bir tefsir olarak *Risale-i Nurları* yazdı. Meslekî hocalık yahut da kendi egosunu tatmin gibi bir yolu seçseydi, büyük bir klasik eser ortaya çıkarır; bu eseri de kütüphanelerin ve ilahiyat fakültelerinin baş köşesinde referans kitabı olarak bulunurdu. Bediüzzaman böyle bir yolu tercih etmedi.

Bir toplumsal dönüşüm ihtiyacını gören Said Nursî aktivist olarak da hareket etmiştir. Kendi egosunu ve meslekî kariyerini ikinci planda tutup, davasını, ideallerini ve sosyal ihtiyaçları birinci planda tutmasına gerekçe olarak ise ihlası göstermektedir. Kendi şahsî ihtiyaçlarından çok daha önemli olarak toplumun ihtiyaçlarını görmesi, Bediüzzaman'ın çağdaş ilim adamlarından farklı yönünü ortaya koyar.

Bediüzzaman'ın Öğrenme Modeli

Bediüzzaman'ın kendini geliştirme faaliyetinde dikkati çeken önemli bir özelliği daha vardır. Sıralı, formel bir eğitim almayan Said Nursî'nin okuması çok iyi, fakat yazması kötüdür. Bu öğrenme modeli onun farklı bir eğitime tâbi olduğunu gösterir.

Tıpta *disleksi* diye bilinen bir öğrenme bozukluğu vardır. Albert Einstein, Leonardo da Vinci gibi ünlülerin disleksili olduğu bilinmektedir. Disleksili kişilerin özelliği, yazılı ifade konusunda çok başarılı olmamaları, fakat sözel ifade konusunda yüksek başarı gösterebilmeleridir. Yazarak ifade edemediklerini sözel olarak ifade edebilirler. Bu durumda disleksili kişilerde farklı bir öğrenme modeli ortaya çıkar. Sözel ve görsel öğrenmenin yüksek olduğu, fakat yazılı ifadenin düşük olduğu bu kişilerin beyinde farklı bir öğrenme modelinin ve deha adacıklarının olduğu görülür. Bu kişiler okudukları bir parçayı hemen akıllarında tutabilirler, bir sayfayı okuyup beş dakika sonra aynıısını tekrar edebilirler. Bediüzzaman'da da görülen bu öğrenme modeli, onun bu çağda farklı bir yöntem geliştirmesini sağlamıştır. Bilgileri çok kolay aklında tutabilmiştir. *Mucizat-ı Ahmediye Risalesi* adlı eserini yazarken, binlerce hadis içinden Hz. Peygamber'in mucizeleriyle ilgili üç yüzün üstünde hadis-i şerifi kaynakları ve ravileriyle birlikte nakletmiştir. Bu risaleyi yazdırırken yanında hiçbir kitap bulundurmamış gibi, eserin yazımını çok kısa bir sürede tamamlamış ve hiçbir yazım hatası da yapmamıştır.

Disleksili olan kişilerde, fotoğrafik hafıza ile beyne kaydedilen bilgiler yine fotoğrafik olarak hatırlanır. Ama bu kişiler bilgileri kalemle kâğıda aktaramazlar. Bediüzzaman bu durumu 'iktiran' olarak tanımlar ve iki şartın bir arada olmasıyla ortaya çıkabilen bir özellik olarak kabul eder. Onun yazı kabiliyetinin düşük olması, çok iyi bir hattat olan Şamlı Hafız Tevfik'in Barla'da ona rast gelip kâtipliğini yapmasını gerektirir. Eserleri bu şekilde ortaya çıkar.

Yazarak ifade etmeye çalıştığı kitaplarına baktığımızda yazısının hiç düzgün olmadığını görürüz. Bu durum onu tek başına bir alim gibi yaşama özelliğinden uzaklaştırmış, kitap yazabilmesi için kâtiplerle birlikte çalışmaya zorlamıştır. Bu yönü, onun tek başına yaşamasını da engellemiştir. Bediüzzaman bu durumu kaderin bir sebebi olarak görüp kabullenmiştir. Kâtiplerinin olması, o kâtiplerin hepsinin onun talebesi olması, bu işbirliğinin kütüphaneye sadece bir kitap kazandırma hareketinden öte bir eylem haline dönüşmesi;

bütün bunlarda, onun disleksili özelliğinin önemli rolü olmuştur. Bu özelliği onu toplumdan ve diğer insanlardan kopuk, yalnız bir alim olarak yaşamaktan uzaklaştırmış; bazı insanları eğiten ve düşüncelerini uygulamaya geçiren bir insan olmak zorunda bırakmıştır. Bediüzzaman'ın hayatının sonuna kadar hep bir kâtibe ihtiyaç hissetmesi, hayatının sonuna kadar fikirlerini neşredebilecek bir aracıya ihtiyaç duyması, yaptıklarını bir eyleme dönüştürmesinde ona bir imkân sağlamıştır. Bu da onun farklı olmasının sebeplerinden biridir.

Formel Eğitimden Uzak Kalmanın Avantajları

Bediüzzaman'ın bu özelliği Hz. İbrahim'in gençlik dönemiyle benzerlik gösterir. Kahinler Nemrut'a bir erkek çocuğunun dünyaya gelip, büyüdükten sonra onun saltanatına son vereceğini söylerler. Bunun üzerine Nemrut da yıllarca erkek çocuklarını katleder.

Hz. İbrahim işte o dönemde doğar. Babası da, Nemrut'un putlarının bakımından sorumlu kişi olduğu için, onun çok yakınındadır. Hz. İbrahim'in annesi bu durumdan haberdar olduğu için onu Urfa yakınlarındaki bir mağarada toplumdan kopuk bir şekilde büyütür. Böylece toplumdan kopuk olduğu için putlara tapmadan büyümüş olur. Ergenlik dönemine kadar sadece annesiyle konuşarak, sosyal öğretileri ve o dönemin formel eğitimini almadan yetişir. Bu nedenle toplumu ve o dönemin değerlerini sorgulayıcı bir kişiliğe sahip olur. Mağaradan çıktıktan sonra, bir Rabbin var olması gerektiğini düşünmeye başlar. Putlara baktığında, onların hiçbir gücünün olmadığını görür ve onların durumunu sorgular; çünkü, diğer yaşayanlar gibi, küçük yaşta öğrenilmiş bir bilgiye sahip değildir. Eğer diğer insanlar gibi küçük yaştan itibaren öğrenilmiş bilgiyle yetişseydi, oradaki değerleri sorgulayıp onların dışına çıkamayacak, diğer insanlar gibi kalacaktı. Taklit ve tekrarla sosyal öğretileri kabul edip, sistemi sorgulamadan öğrenen biri olacaktı. Fakat Hz. İbrahim'in toplumdan kopuk yetişmesi, sistemi sorgulayıcı bir

zihne sahip olmasına sebep olur. Kâinatın Rabbini araştırmaya başlar. Kur'ân-ı Kerim'in En'am sûresinin 75-76. ayetlerinde bu durum şöyle anlatılır:

“Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk. Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, 'Rabbim budur' dedi. Yıldız batınca, 'Batanları sevmem' dedi. Ay'ı doğarken görünce, 'Rabbim budur' dedi. O da batınca, 'Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yoldan sapan topluluklardan olurum' dedi. Güneşi doğarken görünce de, 'Rabbim budur, zira daha büyük' dedi. O da batınca: 'Ey kavmim! Ben sizin (Allah'a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım' dedi.”

Hz. İbrahim, bütün kâinatı bu şekilde sorgular ve evrendeki bütün varlıkların bir karşıtı ve engeli olduğunu görünce, kendisini göstermeyen, her şeyi kontrol edebilen, her şeyi bilen ve duyan soyut, gaybî bir Yaratıcı'nın olması gerektiğine karar verir ve onu aramaya başlar. Sezgisel yoğunlaşması Allah'ın yardımını getirir ve böylece Hz. Nuh'tan sonra olduğu gibi, tevhid inancına dayalı, yani 'tek-tanrılı' dinler Hz. İbrahim ile devam eder. Hz. İbrahim'in özel ve istisna olması, insanlığın ilk peygamberlerden sonra terk ettiği tek-tanrılı dini algılayacak seviyeye çıkmasına sebep olur.

Bediüzzaman'ın da hocalarının dizinin dibinde saatlerce, günlerce oturup öğrenememesi ve böylece formel eğitimin dışında kalması, onun Hz. İbrahim gibi, genel akışın dışında ve bu akışı sorgulayabilen bir kişi olmasını sağlamıştır.

Hiperaktif Bir Kişilik

Bediüzzaman'ın icraatlarına baktığımızda hiperaktivite özellikleri görülür. Hiperaktivitede beyinde deha adacıkları oluşur. Bazı konularda çok başarılı olurken bazı konularda yetersiz olurlar. Aşırı hareketliliği, yüksek zekâsı ve hafızası, padişaha gidip kafa tutabi-

lecek seviyede dürtüselliği ve fevriliği, ideali için gireceği riskleri fazla düşünmemesi onun hiperaktif olduğunu gösterir.

Said Nursî, Kosturma'daki esir kampındayken ordu komutanı Nikola Nikolayeviç kampı teftişe gelir ve Bediüzzaman'ı tanıdığı halde ayağa kalkmaz. Bunu kendine hakaret olarak kabul eden komutan idamına karar verir. Fakat Nursî'nin "Ben bir İslam alimiyim, imanın ve İslamiyet'in izzetini muhafaza etmek için ayağa kalkmadım" açıklaması üzerine hata yaptığını anlayarak emrini geri alır. Bu davranışı onun idealleri için riske girebildiğini gösterir fakat genelde hesaplanabilir risklere girmiştir. Bu yapı şehitlerde de olan bir özelliktir. Genellikle savaşçı ruha sahip kişiler hiperaktif dürtüseldirler ve bu nedenle ölüme kolayca giderler. Ama bunu gerçekleştirirken, riskini hesap ederek yaparsa şehit olmadan gazi olarak kurtulabilirler. Bediüzzaman bu özelliğini kılıç savaşı olarak değil fikir savaşı olarak kullanmıştır.

Hiperaktif özelliğinin yansımalarına Bediüzzaman'ın eğitiminde de rastlıyoruz. Yüksek zekâsı nedeniyle formel eğitimi almadı. Medreselerde on-onbeş senede alınan eğitimi o yüksek zekâsıyla üç-dört ayda öğrendi. Gittiği eğitim kurumlarında son sınıf öğrencilerinin kitaplarını okuyup, hocalarından imtihan etmesini istedi ve başarıyla geçti. Yüksek zekâsı ve hafızasıyla hiperaktivitesini kapattı. Medreselerde okuma sebatını, elinde olmayan nedenlerden dolayı gösteremedi. Eğer zekâsı ve hafızası olmasaydı okuyamazdı. Bu özelliği onu farklı kılarak formel eğitimden, medresenin klasik itaat sisteminden uzak tuttu. Böylece ona medrese sistemini sorgulama hakkını verdi. Aynı Hz. İbrahim'in mağarada, mevcut düzenden uzak yetişerek kurulu düzeni sorgulaması gibi. Her iki şahsiyet de kurulu düzeni tartıştı. Hz. İbrahim, kurulu ibadet sistemini sorgulama becerisi kazandı, Bediüzzaman ise kurulu eğitim sistemini sorgulamayı başardı.

Bediüzzaman'ın bu farklılığı aynı zamanda kişiliğinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Çoluk çocuğa karışık, klasik bir din alimi olup, idealist ve teorik bilgiler kazandıran fikir ve düşünce ada-

mı olmayı tercih etmedi. Toplumsal ihtiyacı şahsî tatmininden önceye alarak aktivist ve eylem adamı oldu. Öğrenme modelinin farklı olması farklı bir alim olmasına, farklı bir öğrenme sistemini sorgulamasına dolayısıyla yeni bir akımın oluşmasına ve bu akıma lider olmaya kapı açtı. Böylece onun öğrenme modelindeki eksik yönü, onda şans haline geldi. Ayrıca bir davası ve adanmışlığı olduğundan, yüksek zekâ ve hafızanın yanı sıra öğrenme modelinin farklılığı bir akımı başlattı. Bediüzzaman, asırlardır tasavvufun ve medresenin yaptığı toplumu dinî yönden aydınlatma faaliyetinin, bu çağa uygun bir şekilde yapılmasına vesile oldu.

Batı'dan bir örnek vermek gerekirse Albert Einstein'ın sıradışı hayatını gösterebiliriz. O da konuşmaya geç başlamıştı ve içine kapanık bir çocuktü. Bu durum ailesini tedirgin etti, daha sonraki yıllarda sağlıklı bir insan olduğu anlaşıldı. Onun farklı düşünce yapısı matematik ve fiziği sıradışı sorgulamasına ve keşif yapmasına sebep oldu. Formel eğitime tâbi ve bağlı kalsaydı, 'keşfediciliği' olmayacaktı. Öğretmenlikte tatmin olup kalmadı ve kendini pozitif bilime adanması o konuda farklı olmasına sebep oldu. Einstein bilimdeki aydınlatma faaliyetini gerçekleştirdi.

Bu iki dâhinin öğrenme modelindeki farklılıklar, onları ideallerini ön planda tutmaya sevk etti. Üçünde de farklı öğrenme modeli, gelecek projeleri ve bu projelere adanmışlık söz konusudur; ve bunlar da onları farklı kılan özelliklerdir.

Bediüzzaman'ın İletişim Yönü

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Bediüzzaman Said Nursî 1907'de İstanbul'a geldiğinde kaldığı Şekerci Han'daki odanın kapısına "Bütün sorulara cevap verilir, hiç soru sorulmaz" diye yazı asar. Bu davranışın psikososyal analizinin iyi yapılması gerekir. Doğu'dan şiveli, yöresel kıyafetli bir alim gelir. Osmanlı ulemasının asırlardır yetiştığı ve ilmiye sınıfının bulunduğu İstanbul'da bu kişiyi kim dinleyebilirdi? Osmanlı'da maliye, mülkiye, ilmiye gibi sınıflar vardı. İlmiye sınıfında gördüğü yanlışlardan birisi de taassuptu.

Bu taassup nedeniyle ezberi bozabilmek için sıradışı bir şeylerin yapılması gerekiyordu. İlmiye sınıfının dikkatini ve ilgisini çekip yeni sorular sordurtmak, yeni yorumlar yaptırtmak, yeni düşünce kalıpları oluşturmak gerekirdi. Günümüzde basının yaptığı medyatik ilgi gibi, Bediüzzaman da ilmî bilgisini sergilemek ve ilmiye sınıfı arasında merak ve hayret duygusunu uyandırmak istemişti.

Bu tarz davranışta iki neden olabilir: Birincisi; narsistik kişilerin farklı olduklarını, sıradan olmadıklarını ortaya koymak ve ego tatmini sağlamak için bu tür davranışları yaptığını görürüz. Kimsenin giymediği kıyafeti giymek, kimsenin kullanmadığı arabayı kullanmak, hiç kimsenin almadığı çiçeği almak ve bunları da sanat adı altında yapmak gibi. Bu durum, sıradan olmaktan korkan bir insan anlayışıdır. Bu kişilere sıradan denildiğinde kendilerini değersiz hissederler. Bir ay önce giydiği ayakkabıyı giyerse kendini kötü, değersiz hisseder. Tüketim endüstrisi de bu fırsatı “Sana özel” diyerek çok iyi kullanır. “Sen özelsin, seni özel hissettireceğim” sloganlarıyla, insanların egolarını okşamak suretiyle satışlar yaparlar. Satış taktiklerinden biri de alıcıya kendisinin özel olduğunu hissettirmektir. Ben-merkezci kişiler bu tuzığa düşerler. İhtiyaç ile istek arasındaki dengeyi kuramazlar.

Bediüzzaman için bu nedenin geçerli olmadığı açıktır. Onun, kendisinin farklı olduğunu sergilemeye ihtiyacı yoktu. Bu davranışını, kendi yapmak istediklerini anlatma yöntemi olarak kullanmış, bu niyetle ilgi çekmiş ve bu niyetle herkes tarafından parmakla gösterilen kişi olmuştur.

Bu yöntem esasen din alimi için çok tehlikelidir. Bir hadis-i şerifte mealen “Bir insana musibet olarak parmakla gösterilmek yeter; Allah’ın korudukları müstesna” buyurulmaktadır. Parmakla gösterilmenin musibet olduğu kabul edilen bir din anlayışında Bediüzzaman’ın kendisini duyurmak istemesinin sebebi, davasını ve ideallerini ön plana çıkararak merak ve hayret duygularını uyandırmaktır. Bunu da ihlasla yaptığı için Yaratıcı’nın koruma kalkanı

içerisinde olduğundan, şöhretin musibetlerinden samimiyetinin ve ihlasının verdiği manevî zırhla korunmuştur.

Bediüzzaman, kendi fikirlerini halkın dikkatine sunmaya çalışmış ve onları düşünmeye sevk etmeyi hedeflemiştir. Osmanlı'nın son döneminde böylece fikir hayatında birçok düşüncenin tohumlarının atılmasını sağlamış ve sorgulanmasına zemin hazırlamıştır. Fikirlerini tartışmaya açarak, yanlış çıkması durumunda geri adım atmayı veya değiştirmeyi göze almıştır. Sıradışı, aykırı düşünmüş, fikirlerini tartışmış, sorgulatmış, bunların sonucunda yeni düşünceler üretmiştir. Bu farklı tarzı nedeniyle de başarılı olmuştur.

Kitaplarının bir kısmının da soru-cevap şeklinde olması, önemli özelliklerindendir. Mesela “Şeytanla Münazara” başlığında, ona bazı sorular sordurtup kendisi cevabını verir ve konuyu bir noktaya ulaştırır. Sokratik sorgulama denilen bu tarz, bilimsel bir metodolojidir. Bu yolla yeni sorular sordurtarak bilgi ve düşüncüyü geliştirmiştir. Böylece, bu yöntemi dönemin alimleri ve siyasileri ile ilişki kurmada iletişim yöntemi haline getirmiştir.

El-Ezher'in rektörü Şeyh Bahid Efendi, İstanbul'da bulunduğu bir dönemde Ayasofya'nın bahçesinde Bediüzzaman'la sohbet ederlerken şu soruyu sorma ihtiyacı hisseder: “Osmanlı hükümetindeki hürriyete ne diyorsun ve Avrupa hakkında fikrin nedir?” Bediüzzaman da “Osmanlı hükümeti Avrupa ile hamiledir; Avrupa gibi bir hükümeti doğuracak. Avrupa da İslamiyet'e hamiledir; o da bir İslam devleti doğuracak” diye cevap verir. Bu cevap Ezher rektörü Bahid Efendi'yi hayrette bırakır. Çünkü, o dönemi en güzel şekilde özetlemiştir. O dönemde, İstanbul'da Avrupa değerleri olan, Batı modernizmi, teknolojisi, fen bilimleri, hayat tarzı, düşünce biçimi tartışılmaktaydı. Doğum sancıları bu tartışmalarla kendini gösteriyordu. Buna karşılık Batı'da da Goethe, Thomas Carlyle, Rilke, Bismarck, Thomas Arnold, John Davenport, Edward Gibbon, Marmaduke Pickthall, Washington Irving gibi isimler Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Muhammed'in yaptıklarını tartışmaktaydı. Bu isimler, teslis-

ten tevhide geçmenin önemine vurgu yapıyorlardı². Bediüzzaman da Batı'da bir arayış içinde olan ve İslâm hakkında olumlu bir görüş dile getiren isimlerin bu görüşlerini, klasik usulle başlattığı Kur'ân-ı Kerim tefsiri olan *Îşârâtul-l'câz'ın* arkasına almıştır. Çok ironi gibi duran bu durum, Batı'nın İslam devletine hamile olduğunun ve Kur'ân-ı Kerim'i yeniden yorumlamayı başaracaklarının işaretidir. Ancak, Darwin ile başlayan inanç karşıtlığı ve Allah'ı inkâr akımı sonucunda Batı yüz elli yıllık fetret dönemine girdi ve bir İslam devleti doğurmasını geciktirdi.

Artık günümüzde daha rahat tartışma ortamları oluştu. Çünkü Endüstri Devrimi sonucunda geline nokta Batı'daki kibri kırdı. Toplumlar zenginleşti, ama aileler parçalandı, uyuşturucu kullanımı arttı, intiharlar yükseldi. İnsanlar artık zengin, ama mutlu değiller, nüfus artışı durdu, maddî refah ve zenginleşmeyle birlikte bir sosyal fakirleşme olgusu ortaya çıktı. Batı yakın zamanda sosyal fakirleşmenin sebebinin dinin mesajlarından uzak kalmak olduğunu anlayacaktır. Çünkü bununla ilgili gerekli bilgi birikimi oluşmakta ve ortaya çıkan sosyal hastalıklar da bu konuda bir arayışa yöneltmektedir. Batı değerleri toplumu zengin etti, ama mutlu etmeyi başaramadı. Modernizmin kazandırdıkları korunarak, dinin terk edilmiş olan manevî değerleri tekrar hayata geçirilerek Batı'da sosyolojik bir değişim gerçekleşecektir.

-
- 2 Sırası gelmişken, bu isimlerden Rainer Maria Rilke'nin İspanya gezisinde Kurtuba'da iken hamisi olan prensese yazdığı mektuptaki şu cümleleri hatırlatmak gerekiyor: "Elbette bir Muhammed gelecekti. Siz Christus telefonunu çevirip 'Hey, kim var orada?' diye sorup sorup cevap beklerken, yüce dağları yarıp geçen seller gibi meydana çıkan ve kendisiyle her vakit rahatça, doğrudan konuşabildiğiniz tek ilahı, Allah'ı bildiren Muhammed..." Şu sözler de ona aittir: "Şunu da söyleyeyim Prens. Kur'ân'ı okuyorum. Bana söylediklerine yer yer öylesine katılıyorum ki, içimden var gücümle haykırarak onun sesine katılmak geliyor -orgun içindeki rüzgâr gibi..." - Ed.

Bediüzzaman'ın Osmanlı Devleti'nin bir Avrupa devletini doğuracağı sözü gerçekleşti ve Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Avrupâ'da da siyasi anlamda değil, fakat sosyolojik anlamda bir İslam toplumunun ortaya çıkması beklenmektedir. Bediüzzaman'ın yaşadığı asra bakarken çağı avucunun içine almış gibi baktığını söyleyebiliriz. Sadece dar bir kesitten değil, bütünsel bakmaktadır. Çok iyi gözlemci olduğu gibi, iletişim tekniklerini de verimli kullanmıştır.

Bediüzzaman'ın Duygusal Okuryazarlığı

Bediüzzaman duygusal okuryazarlığı güçlü biridir. Bu özelliği sayesinde karşı tarafın duygularını okuyup anlayarak, ona uygun cevap verebilmiştir. Empatik iletişimde, karşı tarafa kendini yakın hissetmenin yanı sıra onunla yukarıdan aşağıya değil, yatay ilişki kurmak gerekir. Güvenin oluşması için karşı tarafın anlaşılması, dinlenmesi ve ona değer verildiği duygusunun oluşturulması gerekir. Bediüzzaman talebeleriyle arasında empatik iletişimi çok iyi kullanabilmiştir. Sınıfsal bir üstünlük düşündürmeden eşitler ilişkisini başarıyla sürdürmüştür. Bir taraftan koskoca padişaha itirazını hiç çekinmeden dile getirirken, diğer taraftan eserlerini yazan köylülere çay ikram etmiştir. Çelişki gibi görünen bu davranış onun ego odaklı değil, 'ego ideali odaklı' yaşadığını gösterir. Davası için padişaha kafa tutabildiği gibi, ümmî birine çay da götürebilmiştir.

Araştırmalara göre, en ikna edici ve ideal iletişimin 'güven uyandıran iletişim' olduğu ortaya çıkmıştır. Bu iletişimde, içten davranış hissedildiğinde karşı tarafın beyninde ayna nöronlar çalışmaya başlar. Kişinin beynindeki güvenle ilgili alan, aktif hale geçer. İçten, sıcak, yakın davranış karşı tarafta güven etkisi yapar ve güven duygusunu aktif hale geçirir. Rönesans'ın meşhur heykeltıraşına atıfla 'Mikelanj etkisi' adıyla da tanımlanan bu olayda, sanatçı nasıl heykeli ustaca işliyorsa, birbirini seven kişiler de bir arada uzun süre yaşaya yaşaya mimikleri ve jestleriyle birbirlerinin kişiliğini yontarlar.

Mikelanj fenomeni, sevgi ve güvene bağlı ilişkilerde ortaya çıkar. Bu ilişki anne ile çocuk arasında da vardır. Anne çocuğun hareketinden ne istediğini, ne yaptığını anlar. Sevgi yüklü bir algılama oluşur. Mikelanj fenomeninde, beyinde nöroplastisite meydana gelir ve ilgili kişinin beyinde ona uygun lifsel yapı (network) oluşur. Yani kişinin taşıyor olduğu güçlü sevgi ve güven, beyinde biyokimyasal karşılığı ile biyolojik bir temel oluşturarak kalıcı hale gelir. Bir yazının taşa kazınması gibi, Mikelanj fenomeninde bilgi beyne kazınır. Beyinde kimyasal yollarla yazıldığı için kolay kolay unutulmaz ve otomatik hale gelir. Kişinin öğrendiği düşünce ve davranış kalıpları, otomatik şema olarak beyne yazılır. Olaylar anında da bilinçli sorgulama yapmadan otomatik olarak çalışır. Mesela yabancı dil öğrenirken, cümle kurarken öznesi, fiili, nesnesinin uyup uymadığı konuları yavaş yavaş ilerler. Ama çocuk yaşta öğrenen biri öznesini, fiilini düşünmeden konuşur, otomatiklik kazanmıştır. İleri yaşta yabancı dil öğrenenin de pratik konuşma kazanması için o dilin yaşandığı yerlerde yıllarca kalması gerekir. O zaman yabancı dil anadili gibi olur. Bu şekilde konuşma, soyut değil, beynin network yapısıyla ilgilidir. Ayrı bir ateşleme ile ilgili ayrı bir network çalışır. Bu nedenle beyindeki merkez anlayışı değişmiştir. Artık haz merkezi, dikkat merkezi gibi değil de, haz devresi, öfke devresi gibi devrelerle tanımlanmaktadır.

Beyin networklardan oluşur. Kim, ne, nasıl, nerede, niçin, ne zaman; bunları kayıt altında tutan ağ yapıları vardır. İletişim kurmada da otomatik birleştirme önemlidir. İçtenlik, samimiyet, ihlas karşı tarafın beyinde şekillenme yapar ve güven oluşturur. Güven oluştuktan sonra kişi sorgulamadan taklit eder. Algı kapılarını tamamen açar ve tepki verir. Psikokinetik iletişim haline gelir. Ne düşündüğünü, ne hissettiğini algılar hale gelir ve böylece sezgisel düşünce oluşur. Karpuz satıcısının binlerce karpuzla dokuna dokuna yüz karpuzdan doksan dokuzunda olgun olanı kolayca denk getirebilmesi, beyinde bu konuyla ilgili bir algılama olmasından kaynaklanır. Sezgisel beceri, yapa yapa gelişir.